

УДК 311.312:001.53(477+476+438+44):330.004.057.7
JEL Classification: O12, O40, O57

В. В. Попова,

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри економіки та підприємництва,
Національна академія статистики, обліку та аудиту,
E-mail: sam33pvu@gmail.com

Статистичне обґрунтування порівняльної бази при виборі стратегії емуляції для України

Тривала криза, в якій перебуває Україна, призвела до комплексу соціально-економічних проблем та перетворила її у найбіднішу країну Європи. Як шлях подолання розриву у рівнях життя між багатими країнами та Україною розглядається обрання стратегії емуляції, сутність якої полягає у копіюванні тих методів економічної діяльності країн, що для України є найбільш прийнятними, їх інститутів, механізмів та інструментів впливу, законів та принципів господарської діяльності, але з відповідною адаптацією до національних умов. Порівняльна база повинна бути статистично обґрунтованою, а порівняння – здійснюватися за комплексом якісно-кількісних показників.

Ключові слова: соціально-економічні проблеми, тип економічного розвитку, національна макросистема, стратегія емуляції, порівняльна база, інституційно-господарські відмінності.

Україна перебуває у стані тривалої економічної кризи, яка продовжується більш ніж чверть століття. На глибину і масштаб цієї кризи вказує те, що Україна на кінець 2017 р. все ще не досягла показника ВВП 1990 р. Ця криза призвела до комплексу соціально-економічних проблем, серед яких високий рівень прихованого безробіття, галопуюча інфляція, знецінення національної валюти та, як наслідок, злидений рівень життя переважної більшості пересічних українців.

В умовах сьогодення накопичення соціально-економічних проблем набуло масштабів національної катастрофи, безпосередніми ознаками якої стали демографічна криза (за період 1990–2016 рр. чисельність населення скоротилася майже на 9,1 млн осіб, або на 17,5%) [1, с. 29] та фактична втрата території (площа держави зменшилася майже на 7,25%) [2, с. 23]. Тобто ми підійшли до крайньої межі – Україна може втратити не тільки суб'єктність, але й об'єктність, зникнути з мапи світу як окрема незалежна країна.

Ця небезпека посилюється та набуває нових форм на фоні інтеграції та глобалізації виробничих процесів, адже при фактичному знищенні географічних кордонів між країнами виникають інші, штучні, подолати які набагато складніше, а іноді навіть неможливо. Штучні кордони ділять країни на багаті та бідні; створюють між ними прірву за рівнем життя, визначають розбіжність руху національних макросистем (НМС) [3] та зумовлюють формування найгіршого типу економічного розвитку

Штучні кордони виникають унаслідок недосконалої системи інститутів та інституцій, які унеможливають запровадження ефективних техно-

логій і захист внутрішнього ринку, підштовхуючи країни до спеціалізації за тими видами економічної діяльності, що мають низький потенціал щодо створення валової доданої вартості. Це впливає на накопичення ВВП, формування його структури, темпів зростання і приросту. Врешті-решт це робочі місця та рівень життя переважної більшості пересічних громадян. Тривала спеціалізація країн на неефективних видах економічної діяльності посилює їх деградацію та відкидає на багато років назад у економічному розвитку

Складність, а іноді й неможливість подолання цих специфічних кордонів, що під тиском глобалізації спричинюють спеціалізацію країн на неефективних видах економічної діяльності, створює перекручену структуру виробництва на користь сировинних і видобувних галузей. Конкурування продукцією цих галузей на міжнародних ринках можливе лише за рахунок девальвації національної валюти та скорочення собівартості виробництва (насамперед зниження оплати праці найманих працівників та зменшення відшкодувань на споживання основного капіталу).

Зменшення оплати праці найманих працівників знижує купівельну спроможність населення та стискає внутрішній ринок. Відсутність попиту з боку домогосподарств майже на усі товари й послуги, окрім продуктів харчування, ліків та послуг житлово-комунального господарства, не спонукає підприємців до відкриття нових підприємств і створення нових робочих місць. Зменшення відшкодування на споживання основного капіталу не стимулює виробників до оновлення технологій, підвищення продуктивності праці та створення нових робочих місць. Це спричинює безробіття, загострює конкуренцію на ринку праці та змушує найманих

працівників погоджуватися на неадекватно низьке винагородження за працю, що, відповідно, знижує соціально-економічні стандарти, заохочує до трудової міграції, штовхає громадян шукати кращої долі за кордоном тощо.

Отже, низькі соціально-економічні стандарти пересічних громадян у бідних країнах спричинені викривленою структурою виробництва, яка стала наслідком їх спеціалізації (часто вимушеної та нав'язаної ззовні) в умовах збільшення влади транснаціональних корпорацій, збільшення обсягів міжнародної торгівлі та посилення глобалізаційних тенденцій. Вирішення цієї проблеми вимагає кардинальної зміни типу економічного розвитку з введенням його до стандартів розвинених країн.

Економічний розвиток НМС, що є "...складним процесом, унаслідок якого відбувається перехід від одного якісного стану до іншого, вищого" [4], досліджували багато науковців. У своїх працях вони намагалися визначити найбільш важливі фактори впливу на нього та узагальнити результат дії цих факторів на формування соціально-економічних показників.

Свого часу на рівні ООН була проведена суттєва робота для обґрунтування комплексу соціально-економічних показників, які стали визначальними щодо місця країни у міжнародній системі рангів. Відповідно до цієї системи рангів, виокремлено багаті країни, бідні та країни з середнім рівнем добробуту. У результаті було зазначено, що в умовах сьогодення різниця між багатими і бідними країнами встановила своєрідний рекорд, коли відмінність душевого ВВП між ними сягає декілька десятків разів.

Загроза цього так званого "рекорду" спонукала економічно розвинені країни на початку XXI століття розробити Декларацію тисячоліття [5]. У ній були сформульовані Цілі Розвитку Тисячоліття, спрямовані, зокрема, на подолання бідності в економічно відсталих країнах, розроблений комплекс фінансових та організаційних заходів, окреслені чисельні показники для систематичного моніторингу прогресу у досягненні визначених цілей. Але за ці роки, незважаючи на істотну фінансову допомогу бідним країнам з боку багатих, ситуація не тільки не покращилась, а навіть погіршилась: якщо у середині XVIII століття розрив між багатими та бідними країнами становив тільки два рази, то зараз він зростає настільки потужними темпами, що ця тенденція набуває загрозливих масштабів.

Причини наростання розриву між багатими і бідними країнами та розходження траєкторій їх розвитку намагалися пояснити багато вчених. Вони досліджували вплив на ці процеси значного числа факторів, серед яких: забезпеченість НМС ресурсами; вдале місце її розташування; наявність протекціоністських заходів; інституційна система тощо. Д. Норт у книзі "Інститути, інституційні

зміни та функціонування економіки" доводить, що країни рухаються за розбіжними траєкторіями, які визначаються дією інститутів. Але однозначної відповіді на запитання, як пояснити широкую дивергенцію (розходження) траєкторій історичних змін, як трапилося, що суспільства стали розвиватися за історичними траєкторіями, що розходяться, чому суспільства так відрізняються одне від одного [6, с. 22], науковець не наводить.

Актуалізувала проблему розходження траєкторій економічного розвитку глобалізація виробничих процесів та міжнародна спеціалізація країн. Теоретично глобалізація у розумінні світових фінансових організацій, Світового банку та МВФ – це стрімка інтеграція багатих і бідних країн у плані торгівлі й інвестицій" [7, с. 131]; однак практичні результати доводять, що замість інтеграції бідних країн у світ багатих з метою подолання розриву у рівнях життя відбувається навпаки – бідні країни стрімко біднішають.

Не стала винятком і ситуація, що склалася в Україні, яка з початку 90-х рр. минулого століття виконує поради Світового банку, МВФ та беззаперечно дотримується принципів Вашингтонського консенсусу. Україна, відповідно до їх рекомендацій і порад, максимально лібералізувала зовнішню торгівлю, створила умови для залучення прямих іноземних інвестицій, здійснила масштабну приватизацію державних підприємств та дерегулювала економіку. Але замість покращення соціально-економічних стандартів життя населення, виходу на додатні темпи приросту ВВП з нарощуванням його підсумкового індексу фізичного обсягу спостерігається суцільний занепад. А розрив між розвинутими і багатими країнами й Україною невпинно зростає. Тобто приклад України доводить, що принципи Вашингтонського консенсусу, рекомендації Світового банку та поради МВФ не тільки не забезпечили бажаний результат, а завели ситуацію в країні у глухий кут.

Причиною безпорадності принципів Вашингтонського консенсусу є їх підґрунтя, адже вони базуються на теорії порівняльних переваг Д. Рикардо. Ця теорія побудована на тому, що саме спеціалізація дає потужний поштовх для економічного зростання та розвитку. Але спеціалізація має різні витoki та джерела. Наприклад, спеціалізація на видах економічної діяльності з низьким потенціалом щодо створення валової доданої вартості та високою залежністю від природних факторів виробництва є надзвичайно вразливою та первісно неконкурентною. За результатами дослідження багатьох учених, теорія Д. Рикардо виключає якісну складову економічного розвитку, чим унеможливорює динаміку переходу від одного якісного стану до іншого, вищого та, відповідно, формування підґрунтя економічного зростання та розвитку взагалі. Отже, наслідком по-

стійного впровадження спеціалізації бідними країнами стає спеціалізація на бідності.

Доречно також наголосити на тому, що країни, які розробили Вашингтонські принципи для бідних країн, заборонили використовувати їм методи, які, відповідно до плану Маршалла, застосовували самі. Це широкі протекціоністські заходи, підтримка вітчизняної обробної промисловості та націоналізація природних монополій. Не дивно, що Вашингтонські принципи у кінцевому підсумку стали руйнівними для багатьох найбідніших країн світу. Це переконливо довів відомий шведський економіст сьогодення Е. С. Райнерт у своєму дослідженні “Як багаті країни розбагатіли і чому бідні залишаються бідними” [7].

Вивчення наукової спадщини видатних економістів показує, що кінцевою метою, на яку повинні бути спрямовані дії у інтересах своєї країни, має стати її багатство [8]. Класики з економічної теорії пояснювали існування багатства і бідності у країнах тим, що різні види економічної діяльності якісно відрізняються як джерела накопичення багатства та мають різний потенціал для економічного розвитку країни. Класична економічна теорія з часів Просвітництва надзвичайно багато уваги приділяла не тільки пропорційному розвитку усіх галузей, а й пошуку оптимального балансу між різними економічними секторами – промисловістю, сільським господарством, будівництвом тощо. Відомий філософ і економіст того часу Д. Юм вважав, що найкращим засобом підвищення ефективності сільського господарства є обрання околичного шляху та підвищення спочатку ефективності обробної промисловості. Тобто він безпосередньо визначив акценти: спочатку потрібно створити ефективну промисловість, а потім – розвивати високопродуктивне сільське господарство, оскільки воно має обмежені можливості щодо створення валової доданої вартості.

Ф. Лист, засновник національної політичної економії, ще 250 років тому застерігав, що у країні чисто землеробській, навіть якщо вона підтримує вільні відносини з мануфактурними й торговими націями, значна частина продуктивних сил і природних допоміжних засобів лежить марно та безкорисно. Її інтелектуальний і політичний розвиток, її захисні засоби обмежені. Вона неспроможна розвинути ані значне мореплавство, ані потужну торгівлю. Усе її багатство, наскільки воно є результатом міжнародних відносин, може бути чужоземними заходами або війною перервано, розстроєно або знищено” [9, с. 10] Тобто вчений конкретизував витоки занепаду, що криються у спеціалізації на сільському господарстві.

Е. С. Райнерт, досліджуючи підґрунтя економічного розквіту найпотужніших європейських країн та узагальнюючи їх досвід знаходження такого балансу, так само зазначав: європейці рано помітили,

що загальне багатство зустрічається тільки там, де сільського господарства або немає взагалі, або воно відіграє незначну роль [7, с. 49]. Тобто накопичення багатства, на його думку, стало результатом неусвідомленої концентрації у великих містах галузей обробної промисловості. Але як тільки відбулось усвідомлення цього зв'язку між накопиченням багатства та розвитком обробної промисловості, цілеспрямована та виважена державна політика змогла замінити природні та географічні переваги, на яких будували свій добробут перші багаті держави.

У контексті особливого застереження з боку класиків щодо неможливості накопичення багатства країнами за рахунок спеціалізації на сільському господарстві, як мінімум, не щирими виглядають рекомендації, які надзвичайно наполегливо надають деякі “радники” Україні. Звідси випливає, що доцільно не виконувати беззаперечно економічні та політичні рекомендації, надані разом з фінансовою підтримкою бідним країнам, а робити так, як це свого часу робили багаті країни – копіювати їх методи та заходи, імітувати механізми й інструменти, переносити закони та принципи з відповідною адаптацією до національних умов у такий спосіб, щоб нарощувати у кінцевому підсумку могутність своєї країни. Тобто варто обрати стратегію емуляції, що визначається як “... суперництво, бажання переважати у чому-небудь одне одного; імітувати функціонування всіх або частини однієї системи за рахунок засобів іншої” [10, с. 230]. Стратегія емуляції у значенні зрівнятися з іншими країнами або навіть перевершити їх у будь-яких досягненнях є однозначно позитивним явищем, що передбачає активні зусилля на відміну від банальних заздрощів.

Метою дослідження є статистичне обґрунтування порівняльної бази для успішного впровадження в Україні стратегії емуляції для зміни типу економічного розвитку та забезпечення підґрунтя міжнародної конкурентоспроможності.

Дієвість та ефективність застосування стратегії емуляції в Україні з метою подолання соціально-економічних проблем вимагає правильного та обґрунтованого вибору порівняльної бази. Ми повинні чітко усвідомити, методи економічної діяльності яких країн для України є найбільш бажаними; заходи, механізми та інструменти впливу яких є найбільш доцільними; які саме закони та принципи (з відповідною адаптацією до національних умов) потрібно копіювати, імітувати та запроваджувати для того, щоб здійснити перехід від одного якісного стану до іншого, вищого.

Отже, ефективність та дієвість стратегії емуляції полягає у комплексному порівняльному аналізі якісно-кількісних складових економічного розвитку досліджуваних країн та розробленні системи заходів для України з метою перевершити результати діяльності обраної країни (країн) за рахунок копію-

вання та імітації функціонування усєї інституційно-господарської системи або окремих її частин.

З урахуванням географічного місця розташування України, демографічної складової, специфіки її історії та ментальності громадян як країни для здійснення міжнародного порівняльного аналізу були обрані: Білорусь, Польща та Франція. Це європейські країни, які мають з Україною або порівнянню кількість населення, що є визначальною характеристикою місткості внутрішнього ринку та потенціалу робочої сили (наприклад, Польща), або природні та просторові ресурси, що впливають на забезпеченість виробничого процесу (наприклад, Франція), або інститути (Білорусь, яка має спільну економічну історію з Україною через тривале перебування у складі колишнього СРСР і, відповідно,

тотожний організаційно-економічний механізм управління розвитком НМС, який визначається інститутами та інституціями, що створюють бізнес-середовище у країні) [11].

Кількісне порівняння результатів господарської діяльності України з обраними країнами доцільно зробити на підставі показника душевого ВВП у міжнародних доларах за поточним курсом на підставі паритету купівельної спроможності (ПКС) валют та підсумкового індексу фізичного обсягу ВВП. Порівняльний аналіз цього показника свідчить, що Україна не тільки має найменше значення, але й втратила багато позицій порівняно з досліджуваними країнами (табл. 1, авторські розрахунки за офіційними статистичними даними [12], 1990 р. = 100%).

Таблиця 1

Порівняльний аналіз душевого ВВП, 1990–2016 рр.

Країна	ВВП на одну особу населення, ПКС (міжнародні долари за поточним курсом)		Відхилення (Україна = 1,0)		Зміни щодо 1990 р.
	1990 р.	2016 р.	1990 р.	2016 р.	
Україна	6763,20	8271,78	1,00	1,00	1,22
Білорусь	5399,41	18060,41	0,80	2,18	3,34
Польща	6175,23	27810,52	0,91	3,36	4,50
Франція	17640,66	41466,27	2,61	5,01	2,35

У 1990 р. душевий ВВП в Україні був менший тільки за аналогічний показник у Франції, але більший, аніж у Білорусі та у Польщі. Але на кінець 2016 р. душевий ВВП в Україні виявився найменшим порівняно з усіма досліджуваними країнами: у 5 разів, аніж у Франції; у 3,4 раза, аніж у Польщі; та навіть у 2,2 раза менший за аналогічний показник у Білорусі. Така динаміка зумовлена різними темпами його зростання: в Україні душевий ВВП зріс тільки у 1,22 раза; у Франції – у 2,35 раза; у Білорусі – у 3,34 раза, у Польщі – у 4,5 раза.

Найбільш вражаючі темпи зростання душевого ВВП продемонстрували Польща та Білорусь. Доцільно зауважити, що на початку досліджуваного періоду Польща та Білорусь мали показник менший приблизно у 3 рази, аніж у Франції. На кінець досліджуваного періоду розрив у душевому ВВП між цими країнами скоротився, а між Україною та Францією, навпаки, виріс з 2,6 раза до 5 разів.

Зміни душевого ВВП зумовлені змінами підсумкового індексу фізичного зростання обсягу ВВП. Доповнення порівняльного аналізу душевого ВВП у міжнародних доларах за поточним курсом на підставі паритету купівельної спроможності валют аналізом підсумкового індексу фізичного обсягу ВВП тільки підсилює негативні враження щодо ситуації, яка склалася в Україні (рис. 1, авторські розрахунки за даними [12]).

Тривале дослідження динаміки підсумкового індексу фізичного зростання обсягу ВВП, так і його узагальненого тренду (пунктирна лінія) показує, що тільки в Україні він має спадний характер. Узагальнений тренд економічного зростання цього показника у Польщі за період 1990–2016 рр. має найбільший кут нахилу до осі ОХ. Це означає, що Польща демонструє найбільш стрімке зростання підсумкового індексу фізичного обсягу ВВП, який збільшився у 2,5 раза порівняно з 1990 р. Узагальнений тренд економічного зростання Білорусі має середній кут нахилу порівняно з Францією та Польщею, а підсумковий індекс фізичного обсягу ВВП у Білорусі за цей період збільшився майже у 1,85 раза. Для Франції кут нахилу тренда до осі ОХ найменший порівняно з Польщею та Білоруссю, оскільки ВВП Франції за цей період збільшився тільки у 1,4 раза (тут і надалі слід взяти до уваги, що за абсолютним показником ВВП Франції у 2016 р. більший у 5,2 раза порівняно з Польщею, у 26,4 раза – порівняно з Україною й у 52 рази – порівняно з Білоруссю. Зазначимо, що розмір ВВП у 2016 р. у доларах США за поточним курсом без урахування інфляції: Україна – 93,28 млрд, Франція – 2,4655 трлн; Польща – 469,51 млрд; Білорусь – 47,43 млрд [12].

Порівняно з обраними країнами тільки Україна не досягла рівня ВВП 1990 р. і тільки в ній узагальнений тренд економічного зростання (див. рис. 1,

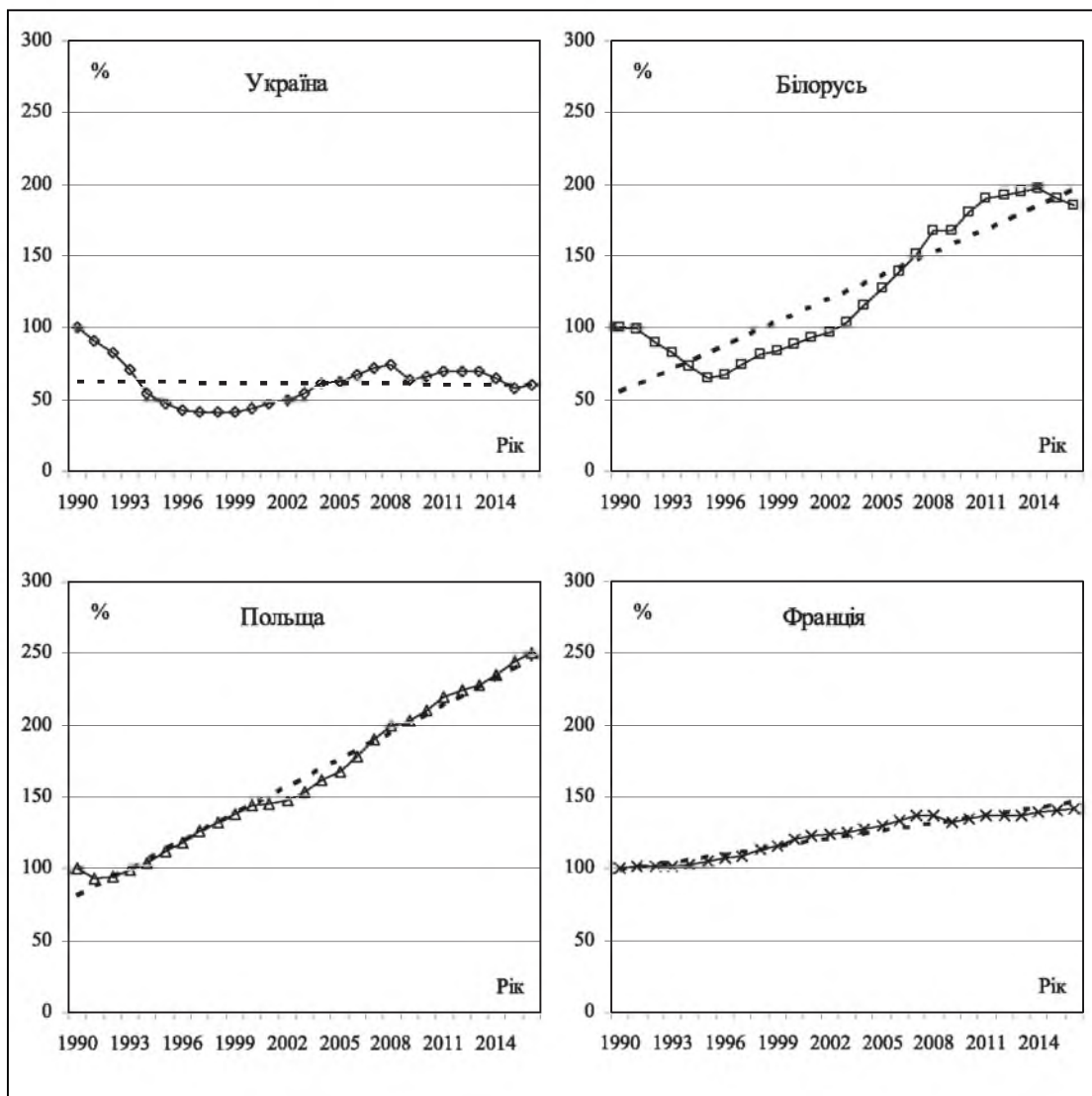

Рис. 1. Підсумковий індекс фізичного обсягу ВВП, 1990 р. = 100%

пунктирна лінія) проходить майже паралельно осі ОХ та має сталу тенденцію до набуття спадного характеру. Це є наслідком від'ємних середніх показників приросту ВВП за 27 років (-1,61%) та, як результат, недосягнення ВВП 1990 р. Відповідно, довгостроковий тренд економічного зростання в Україні все більше розходиться не тільки з Польщею і Францією, а навіть і з Білоруссю.

В Україні був період (2000–2007 рр.), коли довгостроковий тренд її розвитку почав демонструвати додатну динаміку. Але це економічне зростання так і не перетворилось у сталу довгострокову тенденцію, тому що його підґрунтям була сприятлива кон'юнктура на зовнішніх ринках для продажу продукції сільськогосподарського призначення та металургійної галузі, на яких спеціалізувалася Україна у зовнішній торгівлі. Тобто це був прояв дії екстенсивних факторів внутрішнього зростання, які нині себе вичерпали.

Як при кількісному порівнянні результатів господарської діяльності України з обраними країнами на підставі показника душевого ВВП у міжнарод-

них доларах за поточним курсом на підставі ПКС валют, так і при порівнянні підсумкового індексу фізичного обсягу ВВП за точку відліку був обраний 1990 р., критичний щодо інституційно-господарських змін в Україні (коли змінився організаційно-економічний механізм управління розвитком НМС) [11]. Але результати аналізу цих кількісних показників не суперечать один одному. Це доводить, що порівняльна база обрана вдало – Україні є куди прагнути, а економічні супротивники, рівня яких бажає досягти або навіть перевершити Україна, обрані гідні.

Стратегія емуляції передбачає надання відповіді не тільки на першу частину запитання – кого доганяти та перевершувати, але й яким чином. Тобто функціонування яких частин або які складові НМС Франції, Польщі та Білорусі варто копіювати, імітувати та адаптувати. Конкретизація застосування стратегії емуляції вимагає якісного та обґрунтованого “розчленування” цих НМС з метою здійснення подальшого порівняльного аналізу. Потрібно чітко визначити, які складові НМС в Укра-

їні є проблемними, які потрібно модифікувати або трансформувати для досягнення якісно-кількісних результатів інших НМС, функціонування яких ми імітуємо (хочемо перевершити).

Багаторічними попередніми дослідженнями на підставі опрацювання великої кількості літератури та статистичної інформації було доведено, що “розчленування” економічної системи з метою її ретельного порівняльного аналізу доцільно здійснювати за такими категоріальними ознаками [13]:

I – інституційні умови функціонування економіки, або тип регулювання, який визначається “правилами гри”, встановленими для конкретних суб’єктів економічної діяльності. За цією ознакою існує безліч типів регулювання, але усі вони переважно залежать від права власності на засоби виробництва (державна – приватна) та координаційного механізму регулювання економічної діяльності суб’єктів господарювання (ринковий – командний). Концентрація засобів виробництва у держави (тобто державна власність) або у монополій (монопольна власність) робить майже тотожним вплив держави або монополій на діяльність інших суб’єктів господарювання. Цей вплив проявляється у створенні умов щодо ведення бізнесу господарюючими суб’єктами, насамперед дрібними та середніми.

II – технології, технологічні уклади або рівень науково-технічного прогресу (НТП). Нобелівський лауреат Д. Норт доводить, що не тільки “правила гри” є важливими для бізнесу, а саме технологічні та інституційні зміни є головними детермінантами соціального й економічного розвитку, причому як у тому, так і в іншому випадку виникають риси залежності від минулого [6, с. 134]. Концептуальним у цьому випадку є не галузева відмінність технологій щодо виробництва тих чи інших продуктів чи послуг, а їх рівень, який визначається продуктивністю, ощадливістю, енергозбереженням тощо, тобто рівнем НТП або технологічним укладом. Технології за цією ознакою можуть бути або економічними, або затратними.

III – модель економічного розвитку. Категоріальна ознакою, що зумовлює потенціал накопичення національного багатства, є розташування переважної більшості споживачів щодо НМС – вони є переважно “внутрішніми” або “зовнішніми”, що визначає ендогенно або екзогенно залежну модель економічного розвитку. Екзогенно залежна модель є більш вразливою, бо конкурувати на міжнародних ринках набагато складніше, ніж на внутрішньому.

IV – напрям споживання. Категоріальна ознака, що його визначає – це “проміжне” або “кінцеве” споживання, тобто на задоволення переважно чийх потреб спрямована виробнича діяльність НМС: кінцевих споживачів (домогосподарств) або проміжних (підприємств). Орієнтація виробника на споживчі ринки або на ринки товарів

виробничого призначення і технологій визначає його поведінку та вплив на якісні параметри формування ВВП. Вільний доступ до ресурсів і жорстка конкуренція у виробничо-споживчому середовищі стимулюють виробників до невпинного розширення споживчої сфери та формування нових потреб. Обмежений доступ до ресурсів за відсутності конкуренції призводить до поступового скорочення виробництва предметів споживання, дефіциту на споживчому ринку, нормованої системи розподілення і зростання соціальної напруженості. Але як для зовнішніх, так і для внутрішніх споживачів виготовляються товари, призначені для таких видів споживання: кінцевого – предмети споживання (готова продукція та послуги); проміжного – сировина і напівфабрикати або устаткування та технології.

V – продукт споживання: проміжний (“сировина і напівфабрикати” чи “засоби виробництва”) або кінцевий (“продукція і послуги”).

Конкуренція на споживчому ринку ускладнює виробничий процес і маркетингову поведінку з інноваційним зниженням собівартості та покращенням споживчих властивостей продукції. Натомість конкуренція на ринках технологічної продукції (засобів виробництва), сировини та напівфабрикатів має інші джерела і наслідки. Ринки технологій та виробничого обладнання характеризуються високими вхідними бар’єрами, кількість покупців на них більш обмежена, ніж на ринках продукції кінцевого споживання, мають значення індивідуальні замовлення. Обґрунтоване визначення категоріальних ознак економічного розвитку НМС (або розчленування на якісні складові НМС) дозволяє здійснити якісний порівняльний аналіз між країнами за цими ознаками (табл. 2).

Порівняльний аналіз інституційних умов функціонування економіки показує, що тільки в Україні та Білорусі ще з часів колишнього СРСР збереглося командне регулювання. Цим підтверджується теза Д. Нортона, що “історія має значення”. Але зміна форми власності природних монополій з державної на приватну в Україні (на відміну від Білорусі, де вони залишились у підпорядкуванні держави), спричинила зміну впливу на формування умов щодо ведення бізнесу з державного на вплив монополістично-олігополістичних угруповань. Така спадковість у принципах регулювання з одночасною зміною форми власності зумовила в Україні найбільш небезпечне поєднання, коли державні монополії перетворилися на приватні, але механізм регулювання залишився командним. Монополізація більшості ринків і галузей унеможливила конкуренцію та стала причиною застосування застарілих технологій, а шалене бажання нарощувати прибутки обернулося майже повною відсутністю інвестицій у виробництво та стрімким його скороченням.

Інституційно-господарські відмінності у системі міжнародних порівнянь

Категоріальні ознаки економічного розвитку	Україна	Білорусь	Польща	Франція
Інституційні умови функціонування економіки	При зміні форми власності у більшості галузей та ринків з державної на приватну зберігся командний координаційний механізм регулювання економічної діяльності суб'єктів господарювання. Природні монополії – у приватній власності	Більшість галузей та ринків залишаються у державній власності, діяльність яких координується державою. Природні монополії – у власності держави	Переважає приватна форма власності при ринковому механізмі координації дії суб'єктів економічної діяльності. За роки побудови ринкової економіки суттєво збільшилася частка малого бізнесу у структурі ВВП. Природні монополії – у власності держави	Переважає приватна форма власності при ринковому механізмі координації дії суб'єктів економічної діяльності. Понад 200 років побудови ринкової економіки створили сприятливі умови для малого бізнесу, частка якого у ВВП становить близько 70%. Природні монополії – у власності держави
Технологічні уклади та рівень НТП	Низький рівень НТП, переважають застарілі затратні технології з високим споживанням енергоносіїв на одиницю виробленої продукції та низькою продуктивністю виробництва. Переважають уклади 3–4, невелика частка 5–6 укладів	Низький рівень НТП, переважають застарілі затратні технології з високим споживанням енергоносіїв на одиницю виробленої продукції та низькою продуктивністю виробництва. Переважають уклади 3–4, невелика частка 5–6 укладів	Високий рівень НТП, переважають 5–6 технологічні уклади	Високий рівень НТП з 5–6 технологічними укладами
Ендогенно-екзогенна орієнтація НМС	Виробнича діяльність НМС спрямована переважно на задоволення потреб зовнішніх споживачів, тобто реалізована екзогенна модель економічного розвитку. Спостерігається майже повна відсутність захисту внутрішнього ринку та системи протекціоністських заходів щодо вітчизняної промисловості	Виробнича діяльність НМС спрямована переважно на задоволення потреб внутрішніх споживачів, тобто реалізована ендогенна модель економічного розвитку. Внутрішній ринок захищений не завдяки свідомо розробленим та розвинутих системі протекціоністських заходів, а завдяки вимушеній політичній ізоляції	Виробнича діяльність НМС спрямована переважно на задоволення потреб внутрішніх споживачів, тобто реалізована ендогенна модель економічного розвитку. Внутрішній ринок захищений ефективною системою протекціоністських заходів та підтримкою внутрішнього товаровиробника	Виробнича діяльність НМС спрямована переважно на задоволення потреб зовнішніх споживачів, тобто реалізована ендогенна модель економічного розвитку. Висока місткість внутрішнього ринку при ефективній системі протекціоністських заходів зі стабільною підтримкою внутрішнього товаровиробника
Напрямок споживання	Переважно проміжне, для якого виробляється сировина, енергоносії та напівфабрикати. Для кінцевих споживачів на внутрішньому ринку виробляються харчові продукти та житлово-комунальні послуги. Майже знищена легка промисловість, машинобудування	Вимушена ізоляція, що спонукала до самозабезпечення та створила певний баланс між виробництвом продукції для споживання домогосподарствами та підприємствами	Свідомий захист внутрішнього виробника створив певний баланс між виробництвом продукції для споживання домогосподарствами та підприємствами	Свідомий багаторічний захист внутрішнього виробника сприяв створенню балансу між виробництвом продукції для споживання домогосподарствами та підприємствами

Продукт споживання	Для кінцевих споживачів – продукти харчування, транспортні та житлово-комунальні послуги. Для зовнішніх споживачів – сировина, енергоносії та напівфабрикати	Вимушена ізоляція сприяла захисту внутрішнього виробника та забезпеченню кінцевих і проміжних споживачів майже повним набором товарів і послуг	Для кінцевих споживачів виробляється майже повний спектр необхідних товарів і послуг. Для проміжних – як сировина, енергоносії та напівфабрикати, так і технологічне обладнання	Висока місткість внутрішнього ринку сприяла виробництву конкурентних товарів і послуг як для кінцевих споживачів, так і для проміжних
--------------------	--	--	---	---

На перший погляд, позитивні зміни в економіці Білорусі (зростання майже у два рази) суперечать тим закономірностям, які покладені в основу побудови інституційно-господарського спектра формування ВВП. Але слід зважити на те, що саме успадковані командне регулювання і витратні технології у цьому випадку призвели до уникнення руйнівного впливу глобалізації на економіку. Закритість економіки стала не результатом усвідомленого рішення держави про захист національних інтересів на інституційному рівні, а наслідком торговельних санкцій. Країни Західної Європи аргументують свою поведінку недемократичністю жорсткого командного регулювання в Білорусі, яке дійсно має ознаки залишків радянської диктатури. Такий вимушений протекціонізм відгородив білоруську економіку від глобальних впливів і зіграв їй на користь. Зовнішні торговельні обмеження примусово зорієтували економіку Білорусі на виробництво продукції кінцевого споживання, що мінімізувало причини соціального напруження у суспільстві, яке за радянських часів поколіннями потерпало від дефіциту елементарних засобів для існування. Економічний розвиток за відсутності внутрішньої і зовнішньої конкуренції байдужий до витратних технологій, поширення яких лише сприяє забезпеченню повної зайнятості. У цьому випадку можна говорити про відсутність економічного розвитку, тому що кількісні зміни не супроводжуються якісними.

Природа аналогічного стрімкого зростання індексу фізичного обсягу ВВП у Польщі діаметрально протилежна, але цілком зрозуміла з найбільш важливих категоріальних ознак економічного розвитку і тому не потребує розлогих пояснень. Єдине, на що тут слід звернути увагу, так це те, що орієнтація на внутрішнього споживача зумовлюється традиційною для Польщі орієнтацією інституційного рівня на національні інтереси. А намагання утриматись у координатах вільного вибору супроводжується проявами зовнішніх деструктивних впливів насамперед на ці інституційні засади господарювання.

Франція є класичним представником старої Європи зі сталими інститутами, спрямованими на відстоювання національних інтересів. Це підтверджується як стабільним зростанням індексу ВВП, так і багаторазовим перевищенням його абсолютної

величини порівняно з іншими країнами (у цьому дослідженні).

Бажання захистити країну від зовнішніх впливів з орієнтацією на розвиток галузей з високою доданою вартістю (наприклад, машинобудування) за суттєвої місткості внутрішнього ринку сприяло формуванню такої структури виробництва, яка забезпечує баланс між продукцією, що випускається для проміжних і кінцевих споживачів. Така ситуація характерна для Франції та Польщі.

У Білорусі забезпечення цього балансу стало вимушеним, адже збереження, наприклад, такої міжгалузевої структури, яка була у колишньому СРСР (близько 75% – виробництво товарів групи “А”, тобто для проміжних споживачів (підприємств) і решта 25% – групи “Б”, тобто для кінцевих споживачів) створило б небезпечний дефіцит на споживчому ринку навіть із можливим запровадженням карткової системи розподілу. Це могло спричинити зниження соціально-економічних стандартів та загострення політичної напруженості.

В Україні склалася така виробнича структура, де домінують галузі або видобувні (виробництво електроенергії, газу та води), або сировинні (сільське господарство та виробництво металопрокату). А незахищеність внутрішнього виробника спричинила ту обставину, що в Україні майже повністю зникла легка промисловість та інші галузі, пов’язані з виробництвом товарів широкого вжитку. Тобто переважає виробництво сировини та напівфабрикатів для зовнішніх споживачів.

Конкуренція на ринках сировини і напівфабрикатів значною мірою зумовлена кон’юнктурою світових цін. Спокусливо низькі вхідні бар’єри не спонукають власників джерел енергоносіїв і корисних копалин до запровадження високотехнологічного виробництва, а це має руйнівні наслідки для економіки (голландська хвороба). Примітивізм факторних комбінацій залишає небагато шляхів для підвищення рентабельності виробництва, серед яких економія на заробітній платні посідає пріоритетне місце. Це обертається катастрофічними наслідками для НМС: попри зростання ВВП скорочується місткість внутрішнього ринку та знижуються надходження для соціальної сфери. (Для довідки: індекс обороту роздрібною торгівлю, який є показовим маркером місткості внутрішнього ринку, у порівнянних цінах у 2014 р. становив

91,1% від 2013 р., а у 2015 р. – 80,2% від 2014 р.) [1, с. 27].

Уразливість та хибність торгівлі сировиною та напівфабрикатами була помічена ще у середньовіччі. Досліджуючи стратегію економічного розвитку Великої Британії у ті часи, Дж. Хейлс зазначав: який же недалекий потрібно мати розум, щоб дозволяти нашій власній сировині бути відправлений на оброблення чужинцями, а потім викуповувати її назад у цих чужинців [7, с. 58].

Отже, інституційно-господарські відмінності у системі міжнародних порівнянь підтвердили, що тільки в Україні склалася найбільш неприйнятна ситуація щодо технологічно-інституційного середовища при екзогенній орієнтації НМС на експорт сировини та напівфабрикатів.

Попередніми дослідженнями було доведено, що сукупність зазначених вище факторів та розподіл їх за принципом дихотомії дозволяє виокремити 24 типи економічного розвитку, які забезпечують різні перспективи для НМС. Статистична ідентифікація типу економічного розвитку досліджуваних країн показала, що вони мають такі типи: Україна – 1, Білорусь – 6, Польща та Франція – по 24 (чим більше порядковий номер типу, тим він є досконалішим).

Конкретизація ознак типу економічного розвитку НМС за складовими інституційно-господарського спектра показує, що 24-й тип характеризується випуском високоякісних і конкурентоспроможних товарів та послуг для кінцевих і проміжних споживачів; це стало можливим завдяки протекціоністському захисту внутрішнього ринку при відносно досконалому інституційному середовищі, яке сприяє ефективному функціонуванню НМС.

Сутність першого типу економічного розвитку, який спостерігається серед проаналізованих країн тільки в Україні, полягає у такому: в умовах жорсткого адміністрування та регулювання з боку монополістично-олігополістичних угруповань за повної відсутності конкуренції на зношеному обладнанні з використанням застарілих затратних технологій виробляється продукція з низькою доданою вартістю для експорту (переважно сировина сільськогосподарського призначення та напівфабрикати – труби й металевий прокат). Цей тип економічного розвитку (швидше, деградації) призводить до постійного стискання внутрішнього ринку в Україні, адже конкуренція на міжнародних сировинних біржах тільки загострюється, а відповідно, потрібно постійно зменшувати виробничі витрати. Водночас їх зменшення відбувається за рахунок скорочення оплати праці найманих працівників, знецінення національної валюти та заощадження на споживанні основного капіталу – інвестиціях. Порівняння категоріальних ознак економічного розвитку доводить, що тільки в Україні спостерігається не тільки їх невдале поєднання, а й ще най-

більш небезпечне явище, оскільки Україна протягом 27 років деградує.

Білорусь має кращий тип економічного розвитку – 6. Тобто в умовах жорсткого адміністрування та регулювання з боку держави за відсутності конкуренції на переважно на застарілих затратних технологіях виробляється продукція для споживання на внутрішньому ринку, яка має достатньо високу додану вартість. Це привело також до відносно позитивних змін в економіці Білорусі, коли спостерігається зростання ВВП порівняно з 1990 р. майже удвічі.

Франція і Польща мають найкращий тип економічного розвитку В умовах конкурентної економіки, яка унеможливує застосування затратних технологій, при достатньо високому потенціалі внутрішнього ринку (що переважно визначається кількістю населення) виробляється продукція кінцевого споживання. Випуск кінцевого продукту для внутрішніх чи зовнішніх споживачів не є взаємовиключним. Більш того, можливість виходу на закордонні ринки із суто споживчим товаром сприяє зниженню питомих витрат виробника. Багаторазове збільшення обсягів виробництва для закордонних споживачів дозволяє використовувати “ефект масштабу” при експлуатації незмінних економічних технологій. При виході на зовнішній ринок виробництво серійного продукту стає масовим, а сам продукт стандартизується.

Отже, можна констатувати таке: в Україні за досліджуваний період позитивних змін у структурі виробництва, експортно-імпортній орієнтації та науково-технічному прогресі не відбулося, а погіршення кількісної складової економічного розвитку стало наслідком погіршення комплексу якісних складових: способу регулювання при формуванні факторних комбінацій (тип регулювання залишився тим самим командним, якій не сприяє розвитку підприємництва, але беззаперечний диктат держави змінився на вплив олігархічних груп); застосовувані технології не змінилися на економічні, оскільки відсутність конкуренції на олігархічно-монополістичних ринках не сприяє конкуренції та використанню ощадливих технологій. Водночас посилилась орієнтація на зовнішні ринки при сировинній структурі експорту, причому це відбулося при суттєвому стисканні внутрішнього ринку

Як показало дослідження, нехтування якісними складовими не тільки суперечить визначенню економічного розвитку з позиції діалектики, але й унеможливує зростання його кількісної складової, бо економічний розвиток є узгодженим процесом якісно-кількісних змін. Попередні дослідження довели, що тип економічного розвитку країн, які характеризуються високими соціально-економічними показниками, варіює у діапазоні 20–24.

Тобто Україні, яка має перший тип економічного розвитку, потрібно змінити його на 20–24.

Механізмом цієї зміни і має стати стратегія емуляції – імітації з метою порівнятися з розвиненими країнами або перевершити їх за соціально-економічними показниками. Саме стратегія емуляції, а не порівняльні переваги чи вільна торгівля повинні стати підґрунтям успішного економічного розвитку

З цього випливає таке: країна, яка хоче подолати бідність та наблизитися за основними соціально-економічними показниками до рівня багатих країн, повинна дотримуватися не умов Вашингтонського консенсусу, а максимально застосовувати емуляцію, насамперед у інституційному середовищі (це стосується усієї нормативно-правової бази, яка регулює процеси виробництва й охоплює: податкове навантаження на бізнес; трудовий кодекс; адміністративно-господарський кодекс; процентні ставки у монетарній сфері – облікові, кредитні, депозитні тощо). При визначенні експортно-імпоротної орієнтації слід керуватися не відносними перевагами, а широко застосовувати систему протекціоністських заходів для стимулювання внутрішнього виробника; формувати таку виробничу структуру та міжгалузеві пропорції, які подібні до багатих країн

(змінити пропорції у виробництві за видами економічної діяльності з домінування сировинних та видобувних галузей на користь переробних з високою доданою вартістю); копіювати технології багатих країн тощо.

Систематизація цих заходів за рівнями інституційно-господарського спектра щодо України показує шлях виходу на тип економічного розвитку, притаманний багатим країнам. При цьому удосконалення інституційного середовища зробить його сприятливим для конкуренції та підприємництва, одразу покращить тип економічного розвитку і пересуне його з діапазону 1–12 до 13–24. Несумісність затратних технологій і конкурентного середовища сприятиме подальшому покращенню типу економічного розвитку з діапазону 13–18 до 19–24. Великий потенціал внутрішнього ринку в Україні, захищений комплексом протекціоністських заходів, забезпечить тип економічного розвитку у діапазоні 22–24 і у кінцевому підсумку це дозволить переорієнтуватися на 24-й тип економічного розвитку. Розробку заходів у цьому напрямі розглядаємо як напрям подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. Статистичний щорічник України за 2015 рік / Державна служба статистики України. Київ: ДП “Інформ.-аналіт. агентство”, 2016. 575 с.
2. Статистичний щорічник України за 2010 рік / Державна служба статистики України. Київ: ДП “Інформ.-аналіт. агентство”, 2011. 560 с.
3. Попова В. В. Національна макросистема як одиниця спостереження в статистиці економічного розвитку // Прикладна статистика: проблеми теорії та практики: зб. наук. праць. Київ: ДАСОА, 2009. Вип. 5. С. 130–139.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. Київ, Ірпінь: ВТФ “Перун”, 2007. 1736 с.
5. Показатели для мониторинга прогресса в достижении Целей в области развития, сформулированных в Декларации тысячелетия: Определения, обоснования, понятия, источники. Нью-Йорк: ООН, 2006. 114 с.
6. Норт Д. Институты, институциональные изменения и функционирование экономики / пер. с англ. А. Н. Нестеренко. Москва: Фонд экономической книги “Начала”, 1997. 180 с.
7. Райнерт Э. С. Как богатые страны стали богатыми, и почему бедные страны остаются бедными / пер. с англ. Н. Автономовой, под ред. В. Автономова. Москва: Изд. дом Гос. ун-та – Высшей школы экономики, 2011. 384 с.
8. Smith A. An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations. Vol. III. 1981. Eds by R. H. Campbell, A. S. Skinner. URL: <https://archive.org/stream/wealthofnations03smituoft#page/42/mode/2up>
9. List F. The National System of Political Economy / reprint New York: Augustus M. Kelley, 1991. URL: http://lf-oll.s3.amazonaws.com/titles/315/0168_Bk.pdf
10. Новий словник іншомовних слів / ред. Л. І. Шевченко. Київ: АРІЙ, 2008. 672 с.
11. Попова В. В. Організаційно-економічний механізм управління розвитком національної макросистеми: архітектоніка та методологія статистичного оцінювання. Київ: ВПД “Формат”, 2008. — 488 с.
12. Валовий внутрішній продукт. Показники світового розвитку Google Public Data. Світовий банк. URL: https://www.google.com.ua/publicdata/explore?ds=d5bncppjof8f9_&met_y=ny_gdp_mktp_cd&idim=country:UKR:BLR:SYR&hl=uk&dl=uk#!ctype=l&strail=false&bcs=d&nselm=h&met_y=ny_gdp_mktp_cd&scale_y=lin&ind_y=false&rdim=region&idim=country:UKR:BLR:POL:FRA&ifdim=region&hl=uk&ind=false
13. Попова В. В. Статистична ідентифікація теорій економічного розвитку: методологія та практика вимірювання. Київ: ВПД “Формат”, 2010. 428 с.

References

1. *Statystychnyi shchorichnyk Ukrainy za 2015 rik [Statistical Yearbook. 2015]*. (2016). State Statistics Service of Ukraine. Kyiv: DP "Inform.-analit. ahentstvo" [in Ukrainian].
2. *Statystychnyi shchorichnyk Ukrainy za 2010 rik [Statistical Yearbook. 2010]*. (2011). State Statistics Service of Ukraine. Kyiv: DP "Inform.-analit. ahentstvo" [in Ukrainian].
3. Popova, V. V. (2009). Natsionalna makrosistema yak odynytsia sposterezhennia v statystytsi ekonomichnoho rozvytku [National Macrosystem as an Observation Unit in Economic Development Statistics]. *Prykladna statystyka: problemy teorii ta praktyky. Zb. nauk. prats – Applied Statistics: Problems of Theory and Practice. Collected Papers*, 5, 130–139. Kyiv: DASOA [in Ukrainian].
4. Busel, V. T. (Ed.). (2007). *Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy [Great explanatory dictionary of contemporary Ukrainian language]*. Kyiv, Irpin: VTF "Perun" [in Ukrainian].
5. *Pokazateli dlia monitorinha prohressa v dostizhenii Tselei v oblasti razvitiia, sformulirovannykh v Deklaratsii tysiacheletia: Opredeleniia, obosnovaniia, poniatia, istochniki [Indicators for monitoring the Millennium Development Goals: Definitions, rationale, concepts and sources]*. (2006). Niu-York: OON [in Russian].
6. Nort, D. (1977). *Instituty, institutsionalnye izmeneniia i funktsionirovanie ekonomiki [Institutions, Institutional Change and Economic Performance]*. (A. N. Nesterenko, Trans.). Moskva: Fond ekonomicheskoi knihi "Nachala" [in Russian].
7. Rainert, E. S. (2011). *Kak bohatye strany stali bohatymi, i pochemu bednye strany ostaiutsia bednymi [How rich countries became rich, and why poor countries remain poor]*. V. Avtonomov (Ed.). (N. Avtonomova, Trans.). Moskva: Izd. dom Hos. un-ta – Vysshei shkoly ekonomiki [in Russian].
8. Smith, A. (1981). *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations*. Vol. III. R. H. Campbell, A. S. Skinner (Eds.). *archive.org*. Retrieved from <https://archive.org/stream/wealthofnations03smituoft#page/42/mode/2up> [in English].
9. List, F. (1991). *The National System of Political Economy. Reprint. lf-oll.s3.amazonaws.com*. Retrieved from http://lf-oll.s3.amazonaws.com/titles/315/0168_Bk.pdf [in English].
10. Shevchenko, L. I. (Ed.). (2008). *Novyi slovnyk inshomovnykh sliv [New dictionary of foreign words]*. Kyiv: ARII [in Ukrainian].
11. Popova, V. V. (2008). *Orhanizatsiino-ekonomichnyi mekhanizm upravlinnia rozvytkom natsionalnoi makrosystemy: arkhitektonika ta metodolohiia statystychnoho otsiniuvannia [Organizational-economic mechanism of management of the national macrosystem development: architectonics and methodology of statistical evaluation]*. Kyiv: VPD "Format" [in Ukrainian].
12. Valovyi vnutrishnii produkt. Pokaznyky svitovoho rozvytku Google Public Data. Svitovyi bank [Gross domestic product. Google Public Data Global Development Indicators. The World Bank.]. *www.google.com.ua*. Retrieved from https://www.google.com.ua/publicdata/explore?ds=d5bncppjof8f9_&met_y=ny_gdp_mktp_cd&idim=country:UKR:BLR:SYR&hl=uk&dl=uk#!ctype=l&strail=false&bcs=d&nselm=h&met_y=ny_gdp_mktp_cd&scale_y=lin&ind_y=false&rdim=region&dim=country:UKR:BLR:POL:FRA&ifdim=region&hl=uk&dl=uk&ind=false [in Ukrainian].
13. Popova, V. V. (2010). *Statystychna identyfikatsiia teorii ekonomichnoho rozvytku: metodolohiia ta praktyka vymiriuvannia [Statistical identification of economic development theories: methodology and measurement practice]*. Kyiv: VPD "Format" [in Ukrainian].

В. В. Попова,

доктор экономических наук, профессор,
заведующая кафедрой экономики и предпринимательства,
Национальная академия статистики, учета и аудита

Статистическое обоснование сравнительной базы при выборе стратегии эмуляции для Украины

Длительный кризис, в котором находится Украина, привел к комплексу социально-экономических проблем и превратил ее в самую бедную страну Европы. Как путь преодоления разрыва в уровнях жизни между богатыми странами и Украины рассматривается выбор стратегии эмуляции, сущность которой заключается в копировании методов экономической деятельности тех стран, которые для Украины являются наиболее приемлемыми, их институтов, механизмов и инструментов влияния, законов и принципов хозяйственной деятельности, но с соответствующей адаптацией к национальным условиям. Сравнительная база должна быть статистически обоснованной, а сравнение – осуществляться по комплексу качественно-количественных показателей.

Ключевые слова: социально-экономические проблемы, тип экономического развития, национальная макросистема, стратегия эмуляции, сравнительная база, институционально-хозяйственные различия.

V. V. Popova,
*DSc in Economics, Professor,
Head of Economics and Business Department,
National Academy of Statistics, Accounting and Audit*

Selecting the Emulation Strategy for Ukraine: Statistical Substantiation of the Comparative Base

Ukraine has been undergoing the prolonged crisis resulting in the array of socio-economic problems. The increasing integration and globalization of production processes have resulted in the erected artificial borders between countries, dividing them into rich and poor ones. To bridge the gap in the life standards between rich countries and Ukraine, the emulation strategy should be selected. The essence of the emulation strategy is in copying the methods of economic activities in the countries that are most acceptable for Ukraine; their measures, mechanisms and instruments of influence; legal acts and economic principles, with proper adaptation to the national environment.

The emulation strategy in Ukraine, as a means for addressing socio-economic problems, will be effective, once a comparative base is selected in a correct and substantiated manner. The comparison needs to be made by a set of qualitative and quantitative indicators. Bearing in mind the Ukraine's location, demography component, historic specifics and mental attitude of its residents, the countries selected for international comparative analysis are Belarus, Poland and France.

The quantitative comparison of the economic performance in Ukraine and the selected countries is made by per capita GDP in international dollars by current exchange rate and PPP; and the total index of physical volume of GDP. The qualitative comparison is made by the criteria: institutional framework for the economy operation, or type of regulation; technologies, technological patterns or the science & technology advancement; endogenous and exogenous orientation of national macrosystems; type of consumption; product of consumption: intermediary ("raw materials and semi-finished products" or "means of production") or finished ("products and services").

The study shows that when the quality components are ignored, this will not only go contrary to the interpretation of the economic development from dialectics perspective, but also suppress the quantitative components, because economic development is a process of balanced qualitative and quantitative change. 24 types of the economic development of national macrosystems were statistically substantiated and identified over years of previous studies; the most developed ones have the type varying in the range of 20–24. It means that Ukraine, with 1 type of the economic development, needs to have it changed for 20–24.

Key words: *socio-economic problems, type of the economic development, national macrosystem, emulation strategy, comparative base, institutional and economic differences.*

Бібліографічний опис для цитування:

Попова В. В. Статистичне обґрунтування порівняльної бази при виборі стратегії емуляції для України // Статистика України. 2017. № 3. С. 53–64.